

Ks. Maciej Olczyk, *Etos chrześcijańskiego wolontariatu. Studium teologiczno moralne na przykładzie Florenckiej Archikonfraterni Miłosierdzia*, Poznań 2012, ss.337.

Autor rozprawy jako cel swoich badań postawił sobie wydobyć i usystematyzować fundamentalnych wymiarów etosu chrześcijańskiego wolontariatu. Zamierzał uczynić to badając ideowe założenia Florenckiej Archikonfraterni Miłosierdzia oraz ich realizację na przestrzeni blisko ośmiuset lat funkcjonowania tej organizacji dobroczynnej działającej na zasadach wolontariatu. Wychodząc od tego konkretnego przykładu (który przynosi czytelne świadectwo wcielania chrześcijańskich ideałów w praktykę życia społecznego) i osadzając go w kontekście aktualnego Magisterium Kościoła oraz wybranej literatury na temat ochotniczej służby społecznej, Autor zaplanował najpierw wydobyć a następnie syntetyczne uporządkowanie wartości i postaw moralnych charakteryzujących wolontariat inspirowany Ewangelią. Postawiony cel i przyjęta metoda analityczno-syntetyczna wyznaczyły ks. Maciejowi Olczykowi dość klarowną konstrukcję monografii. Autor podjęty problem rozwiązuje w czterech rozdziałach.

Rozdział pierwszy wprowadza czytelnika w bogaty świat wolontariatu. Ks. M. Olczyk wyjaśnia jego naturę oraz znaczenie w kontekście budowania społeczeństwa obywatelskiego. Oferuje także możliwość zapoznania się z różnymi odmianami wolontariatu i wskazuje zasadnicze problemy moralne, jakie wiążą się z przemianami zachodzącymi w ostatnich latach w tym środowisku. Specyfikę tych zmian, obecnych globalnie, wymownie ilustruje przykład włoskiego wolontariatu, gdzie – jak zauważa Autor – tradycja dobrowolnej aktywności społecznej jest jedną z najstarszych na świecie. W kraju tym spotykamy zarówno wolontariat świecki jak i chrześcijański. Do tej ostatniej odmiany zaliczyć możemy ruch *Misericordie d'Italia*, sięgający swą historią do odległych czasów wieków średnich. Ruch ten wywodzi się od Florenckiej Archikonfraterni Miłosierdzia, charytatywnego bractwa które znalazło się w centrum zainteresowań badawczych Autora.

W rozdziale drugim Autor prezentuje bogate dzieje florenckiej sodalicii, „matki” wszystkich włoskich Bractw Miłosierdzia. Celem rozdziału historycznego – jak zaznacza wyraźnie Autor – nie jest jednak wyłącznie przytoczenie bogatej faktografii z dzie-

jów archikonfraterni. Chce on raczej na tle wydarzeń z przeszłości ukazać, jak krystalizowała się jej duchowa tożsamość i jej etos. Stąd też w kontekście wydarzeń i procesów historycznych ks. M. Olczyk przytacza i charakteryzuje kolejne Statuty, Konstytucje oraz inne dokumenty bractwa. Analizuje ich zawartość pod kątem interesującego go zagadnienia. Przygląda się również heroicznej posłudze ochotników zrzeszonych w sodalicii, których postawy moralne są żywym świadectwem urzeczywistniania w praktyce ewangelicznych ideałów.

Rozdział trzeci poświęcony jest współczesnemu obliczu Florenckiej Archikonfraterni Miłosierdzia. Autor ukazuje w nim, jak łączy ona obecnie wielowiekową tradycję z wyzwaniem aktualnych czasów. Ostatnie dziesięciolecie przyniosło wiele istotnych zmian w sektorze organizacji pozarządowych we Włoszech. W ich kontekście archikonfraternia stała się nowoczesną organizacją pożytku publicznego *non profit*. Zachowała przy tym swoją wielowiekową, tradycyjną strukturę oraz tożsamość świeckiego stowarzyszenia charytatywnego o inspiracji chrześcijańskiej. Analizując współczesną posługę wolontariuszy Autor pokazuje, w jakim stopniu zarówno tradycyjne, jak i najnowsze obszary ich aktywności są przestrzeniami świadectwa chrześcijańskiej miłości miłosiernej i solidarności społecznej. Opisane w rozprawie zwyczaje oraz celebrowane święta są świadectwem pielęgnowanego w niej etosu. Świat wartości można odczytać także ze sposobu, w jaki opisywani wolontariusze podejmują swoje codzienne obowiązki.

Czwarty rozdział omawianego studium stanowi zwięźczone całe opracowanie. W nim bowiem zostaje uporządkowany uzyskany wcześniej materiał badawczy z zamiarem uwypuklenia tych treści moralnych, które tworzą etos chrześcijańskiego wolontariatu. Z analizy fenomenu wolontariatu w świetle zdobyczy nauk teologicznych i aktualnego Magisterium Autor wyprowadza konkretne wnioski pozwalające dostrzec w ochotniczej aktywności społecznej formę realizacji chrześcijańskiego powołania. W konsekwencji autor postuluje zwrócenie większej uwagi na życie duchowe wolontariuszy. Prowadząc badania w perspektywie teologicznej odkrywa, że fundamentem postaw moralnych wierzącego wolontariusza jest nadprzyrodzona miłość *caritas* przeżywana w kontekście zjawisk społecznych. W tym sensie wolontariat może być nazwany szkołą miłości społecznej. Autor trafnie stwier-

dza, że tylko nadprzyrodzona miłość *caritas*, w której partycypują wierzący wolontariusze może dać odpowiedź na pytania o tzw. bezinteresowność wolontariatu i możliwe korzyści, jakie człowiek odnosi ze swego zaangażowania w działalność ochotniczą. W dalszej części rozprawy Autor analizuje wkład wolontariatu chrześcijańskiego w troskę o integralne dobro człowieka oraz o rozwój społeczny w duchu sprawiedliwości i solidarności.

Prospołeczny etos chrześcijańskiego wolontariatu jest zdaniem Autora niezwykle ważnym i cennym czynnikiem kształtującym oblicze społeczeństwa obywatelskiego. Wartości, jakie ta odmiana wolontariatu reprezentuje i wciela w życie, przyczyniają się do moralnego rozwoju tak poszczególnych obywateli, jak i całych społeczności. Z tego też względu Autor zwraca uwagę na konieczność pielęgnowania i promocji wolontariatu chrześcijańskiego w przestrzeni publicznej. Zadanie to spoczywa zarówno na poszczególnych wolontariuszach, jak i na osobach odpowiedzialnych za kierowanie organizacjami wolontaryjnymi wyrastającymi z inspiracji chrześcijańskich. Zdaniem Autora również przed Kościołem katolickim staje nowe zadanie duchowego towarzyszenia wolontariatowi, rozeznając w nim znak czasów. Wolontariat może być odczytany dziś w duchu wiary jako droga, po której Bóg schodzi do ludzi i na której ludzie mogą na nowo odnaleźć Boga. Dlatego też wierzący wolontariusz – jak podkreśla Autor rozprawy – nie może w swej społecznej działalności ukrywać swojej więzi z Bogiem. Autentyczna wiara działa przez miłość i rodzi nadzieję, a to jest najpewniejszą gwarancją skutecznej pomocy, jaką człowiek może zaoferować drugiemu człowiekowi. Dzięki temu wolontariat chrześcijański, zdaniem Autora, może być uznawany za specyficzną drogę realizacji i manifestacji życia teologalnego chrześcijan.

Merytoryczna i metodologiczna wartość rozprawy

Autor ukazując fundamentalne wymiary etosu chrześcijańskiego wolontariatu dowiódł (opierając się źródłach: Statutach, Konstytucjach i ich opracowaniach), że w jego strukturze występuje kilka zasadniczych elementów treściowych: perspektywa wiary pozwalająca odczytać wolontariat jako sposób realizacji chrześcijańskiego powołania, wymiar apostołski wolontariatu, troska o du-

chowość wolontariusza. Dowiódł nader dobitnie, że wolontariat chrześcijański to droga społecznej aktualizacji Chrystusowego wezwania do miłości i miłosierdzia, do daru z siebie i troski o człowieka oraz o dobro wspólne. Można powiedzieć, że wolontariat realizowany przez chrześcijan (zwłaszcza świeckich) jest sposobem ich aktywnej i ewangelizującej obecności w świecie, poprzez co Ks. Maciej Olczyk wskazał na jego aktualność wpisującą się we współczesny program Kościoła: w nową ewangelizację.

Naukowo doniosłe są analizy dotyczące interpretacji fenomenu wolontariatu w perspektywie wiary, które pozwalają, jak to dowiódł Autor, wiedzieć w nim nie tyle prostą aktywność społeczną, czy jakiś pusty aktywizm, ale drogę naśladowania samego Boga, który troszczy się o swoje stworzenie i pragnie już tu na ziemi zapoczątkować swoje królestwo. W perspektywie wiary wolontariusze to słudzy królestwa Bożego, którzy urzeczywistniają powszechne pragnienie sprawiedliwości, prawdy, miłości i pokoju.

Książd Maciej Olczyk zwrócił uwagę na bardzo istotny wymiar etosu chrześcijańskiego wolontariatu jakim jest życie duchowe wolontariuszy. Udowodnił, że to właśnie duchowość, a więc wieź ochotnika z Bogiem i wszystko to, co się wokół tej więzi wytwarza, stanowi charakterystyczne *proprium* wolontariatu inspirowanego wiarą. Zwrócenie uwagi na duchowość wolontariusza wydaje się niezwykle ważną sprawą zwłaszcza w kontekście niebezpiecznych tendencji interpretowania wolontariatu jako działań jedynie horyzontalnych, pomocowych, uzupełniających działania służb społecznych. Duchowość pozwala wolontariuszom nieustannie czerpać nowe energie do służby z niewyczerpalnego źródła jakim jest miłość Boga do człowieka, kierować się wzniosłymi przykładami ludzi świętych i samemu się uświęcać.

Autor dowiódł, że interpretacja fenomenu wolontariatu w perspektywie wiary pozwala odkryć głębię motywacji altruistycznej ludzi zaangażowanych w dobrowolną aktywność społeczną. Być może niektórzy z nich są kierowani pobudkami egocentrycznymi, szukają własnego rozwoju i samorealizacji. Jednakże nie można zapominać o jeszcze innej możliwości: są tacy, którzy włączają się w wolontariat bez oglądania się na własne korzyści, chcą okazać innym ludziom bezinteresowną miłość, jak można to było prześledzić na przestrzeni dziejów florenckiej archikonfraterni, gdy z narażeniem własnego życia ochotnicy-wolontariusze ratowali lub

grzebali zadzumionych. Jak udowodnił habilitant, taka postawa ofiarnej miłości możliwa jest tam, gdzie człowiek pozostaje w autentycznej więzi z Bogiem, który uzdalnia go do miłości. Istotnym elementem znamionującym etos chrześcijańskiego wolontariatu jest zatem miłość zdolna do ofiary, nie szukająca korzyści, ale gotowa w darmowy sposób służyć innym ludziom i dobru wspólnemu. Jest to także miłość miłosierna. Autor, przywołując nauczanie Jana Pawła II zauważa, że pomiędzy wolontariatem chrześcijańskim a świadczeniem miłosierdzia można postawić znak równości. Wolontariat to przecież szczególna forma owego „wydobywania dobra spod nawarstwień zła”, które charakteryzuje miłosierdzie. Stąd też można go bezsprzecznie nazwać przejawem postulowanej przez papieża Polaka „nowej wyobraźni miłosierdzia”

Książka M. Olczyk w przekonujący sposób wydobywa również inny ważny element etosu chrześcijańskiego wolontariatu jakim jest integralna troska o człowieka. Autorowi zależy na tym, aby troska ta rozumiana była w sposób integralny, obejmowała całego człowieka, w jego wymiarze cielesnym i duchowym. Stąd związek jaki dostrzega pomiędzy tradycyjnymi katechizmowymi uczynkami miłosierdzia względem ciała i ducha a troską o człowieka, jaką może zaoferować wolontariat inspirowany Ewangelią. Troska o integralne dobro człowieka podejmowana przez wolontariat winna zwracać uwagę na jego tak materialne jak i psychiczne oraz duchowe potrzeby. Autor przypomina, że wolontariusze mają być stróżami i promotorami praw człowieka, których fundamentem jest *Dekalog*. Przestrzega w tym kontekście –opierając się na wskazaniach Magisterium – przed wszelkimi redukcjonistycznymi modelami praw człowieka i akcjami, w które może być wciągany wolontariat, a które niosą w sobie ryzyko sprzeniewierzenia się całościowo pojętej trosce o człowieka. Konsekwencją integralnej troski o człowieka, jest zdaniem Autora, zabieganie o solidarność społeczną. Ta cnota społeczna jest wartością w szczególny sposób pielęgnowaną przez wolontariat i współkonstrytuje jego etos. Promocja solidarności w duchu wiary to przede wszystkim, jak zauważa trafnie Autor, świadomość więzi łączących całą rodzinę ludzką, więzi mających swój początek w ojcostwie Boga. Uznanie tego ojcostwa i jego promocja poprzez wolontariat jest najpewniejszą gwarancją międzyludzkiego braterstwa i solidarności.

Dokonując oceny całości pracy należy stwierdzić, że dowodzi ona w przekonujący sposób wagi i znaczenia formacji wolontariuszy jako istotnego elementu składowego etosu chrześcijańskiego wolontariatu. Formacja obejmująca świat wartości, umiejętności komunikacyjne oraz fachowe kompetencje jest nieodzowna dla każdego, kto chce skutecznie nieść pomoc innym. Stąd, jak słusznie zauważa Autor, musi być traktowana jako poważny obowiązek moralny, ciążyący tak na samych wolontariuszach jak na organizacjach wolontaryjnych. Właściwie prowadzona i przeżywana pozwala wolontariuszom na rozwój i zapobiega zniechęceniu. W tym kontekście warto podkreślić zasługę Autora, jaką jest niewątpliwie włączenie w refleksję moralną o wolontariacie problemu ryzyka syndromu wypalenia. Zespół ten znany dobrze moralistom jest odnoszony zazwyczaj do pracy zawodowej. Autor rozprawy zwraca jednak uwagę na fakt, że ryzyko wypalenia może dotyczyć także wolontariuszy i wskazuje jak się przed nim uchronić.

Autor dowiódł w swej pracy, że wolontariat chrześcijański stanowi współcześnie ważne źródło nadziei dla Kościoła i dla świata. W obliczu narastającego kryzysu postaw prospołecznych, dominacji indywidualizmu, szerzenia się oznak cywilizacji śmierci, etos wolontariatu niesie ze sobą zaproszenie do otwierania się na bliźnich i na ich potrzeby, promuje postawę solidarności i odpowiedzialności. W ten sposób, jak uzasadnił to Autor, jest środowiskiem sprzyjającym rozwojowi dojrzałych postaw chrześcijańskich i obywatelskich, a także stanowi klimat rozeznawania bardziej radykalnych form poświęcenia się bliźnim na drodze życia konsekrowanego lub kapłańskiego.

Niekwestionowane są też osiągnięcia, jakie ks. Maciej Olczyk uzyskał z przeprowadzonych badań. Są one dużej klasy. Ich ważność jawi się dobitnie na tle aktualnych tendencji laicyzacji wolontariatu i prób takiej jego interpretacji, jakoby stanowił on zdobywcę społeczną ostatnich dziesięcioleci. Praca ks. M. Olczyka dowodzi, że wolontaryjny styl zaangażowania społecznego ma swoją bardzo długą tradycję i w dużej mierze jest inspirowany wartościami ewangelicznymi. Opracowana monografia wykazuje z całą wyrazistością potrzebę promocji, także w polskich uwarunkowaniach, takiej wizji wolontariatu, która doceni wkład inspiracji chrześcijańskich w kształtowanie się i rozwój ochotniczej służby społecznej. Ukazane przez Autora dzieło Florenckiej Archikon-

fraterni Miłosierdzia i wydobycie charakteryzującego wolontariat chrześcijański etosu stanowi niewątpliwą zasługę w dziedzinie utrwalania właściwej koncepcji wolontariatu chrześcijańskiego i może stanowić pomoc dla wielu młodszych organizacji wolontaryjnych, szukających inspiracji oraz źródeł dla określenia własnej tożsamości.

Ks. Paweł Góralczyk SAC